

Vildmarken tar revansch i Portugal

Naturreseptat Målet är att återskapa naturen med stora gräsätare och rovdjur i tio europeiska områden, och att få turister att betala för att åka dit. Organisationen Rewilding Europe vill att kontinentens djurliv ska se ut som det såg ut innan människans härjningar startade. HBL har besökt ett av områdena i Portugal.

TEXT & FOTO JOHAN AUGUSTIN

Landskapet verkar övergivet med sina fallfärdiga tegelhus och murar. Vildvuxna olivlundar, mandelodlingar och förvildade vinrankor klättrar över klipporna. Coadalen i nordöstra Portugal är ett landskap i förändring. Precis som på många andra håll i Europa flyr befolkningen från landsbygden till städerna. Urbaniseringen lämnar ett nytt tomt rum åt naturen och de vilda djuren som får en chans att göra comeback.

Privatägda naturreseptatet Faia Brava är ett område på omkring tusen hektar i Coadalen. Det ingår i förvildningsplanerna som pågår runt om i Europa. Den uppstyckade jordbruksmarken i Faia Brava köptes år 2000 av den portugisiska miljöorganisationen ATN. Över bergen och dalarna i det dramatiska flodlandskapet svävar kungsörn, den hotade Bonellis örn, egyptisk gam och talrika rüppelgamar. I området lever 100 fågelarter, 25 däggdjursarter och många viktiga växt- och trädarter, med korkeken som den mest kända.

KORKEK. Pedro Patra, ATN:s chef, visar både djur och natur när vi går genom reseptatet på en smal stig omgärdad av stenmurar.

som mammutar, jättehjortar, uroax och vildhästar formade landskapet genom att hålla det öppet. När människan startade sina utrotningskampanjer försvann en rad arter. Domesticerad tamboskap som kor och hästar höll landskapet öppet, men när avfolkningen och urbaniseringen nu sker snabbt försvinner även boskapen och skogarna tar över. När det fria utrymmet försvinner hotas den biologiska mångfalden som är beroende av ett öppet jordbrukslandskap. Rewilding Eu-

rope vill återinföra stora gräsätare, men problemet är att många ursprungliga arter som mammuten och jättehjorten är utdöda. Även uroxen utrotades, och Europas sista vildhästar tarpanerna försvann under slutet av 1800-talet.

Tjuren Ferdinand

Sedan dess har olika raser av kor och hästar korsats för att komma nära de ursprungliga arterna, och dessa använder Rewilding Europe för att hålla landskapet öppet.

I Faia Brava har Garranohästar satts ut; en gammal ponytyp med ursprung i norra Portugal. Det finns nu ett 70-tal hästar i området. Ett 30-tal Maronesa-boskap, även de med ursprung i Portugal, håller ängsmarken i schack genom att beta av den och därigenom hindra skogsbränder från att sprida sig. Medan hästarna är relativt tama håller sig boskapen på avstånd.

Under en korkek, bland tätt buskage, skimtar två svarta konturer med muskulösa kroppar vars huvuden pryds av framåtvända kraftiga och spetsiga horn. Som direkt tagna ur den tecknade Disneyfilmen om Ferdinand springer de båda tjurarna i väg genom landskapet som är en mosaik av granitsten, med glesa bestånd av korkekar och vattenansamlingar i bergsskrevorna.

– Målet är att återinföra Iberisk stenbock och kronhjort säger Pedro Patra som är ATN:s manager när vi går genom reseptatet på en smal stig omgärdad av stenmurar.

– Det är en långsam process eftersom myndigheterna inte är övertygade om att de ursprungligen inhemskas arterna ska få en plats i den porner hotas den biologiska mångfalden som är beroende av ett öppet jordbrukslandskap. Rewilding Eu-

GARRANOHÄSTAR. Den gamla ponytypen har sitt ursprung i norra Portugal och har nu återinförts. Det finns ett sjuttioal hästar i området.

Lösningen är att ATN köper mera land, och än så länge har inhägnade områden där organisationen kan sätta ut fler hästar och boskap. Nyligen köpte ATN 300 hektar i ett annat område i Coadalen och eftersom markpriserna fortfarande är relativt låga på sina håll vill Pedro fortsätta köpa land. Att köpa loss tillåtna 120 000 hektar, så att djur som

kor och hästar kan migrera över ett stort område, beräknar han kommer kosta 45-80 miljoner euro.

– Att samla in pengarna kommer ta lång tid, fortsätter han.

Då är det bättre att besökare står för en del av inkomsterna där upplevelser som migrationen av stora gräsätare kan locka många turister.

Safari med gräsätare

Redan nu anordnar arrangörer jeepsafari, där fyrhjulsdrift är ett måste på de branta och håliga stenbelagda skogsvägarna som mest liknar åsnestigar, genom Faia Brava.

Besökare kommer hit för att upp-

leva en europeisk safari med stora gräsätare. Meningen är att det ekologiska samspelet ska fungera och att stora rovdjur ska återkolonisera nordöstra Portugal, där gräsätarna fungerar som bytesdjur för rovdjuren och att sällsynta gamarter tar hand om resterna.

I södra delen av landet pågår kampanjer med att återinföra det utrotningshotade iberiska lodjuret som ökar i antal. I Portugal finns redan omkring 300 vargar, arten sprider sig och har setts i Coadalen, medan brunbjörn vandrar på andra sidan av den närliggande gränsen till Spanien. Han tror det är en tidsfråga innan åtminstone varg etablerat

KSF Media

sigt i Faia Brava, eftersom det numera finns gott om bytesdjur som rådjur och vildsvin i området.

– Rovdjuren kommer tillbaka på egen hand.

Andra sätt att tjäna pengar på turism är att sälja viltkött av hästar och boskap när dessa blir för många. Redan nu säljer ATN olivolja som tillverkas av oliverna i Faia Brava, där organisationen lovar att köpa 30 kvadratmeter mark för varje såld flaska.

Fågelparadis

För fågelskådare är Coadalen ett paradiset. ATN har byggt ett viltgömsle omgivet av klippavsatser, där de ut-

drar gamar med slaktavfall. Detta ger exklusiv närkontakt med gamar och andra rovfåglar som bidrar till att dra besökare till Faia Brava. Kor från korkekarna genererar inkomster som leder till nya markköp. Det är samtidigt viktigt att ha en god och öppen relation med lokalbefolkningen, och ett fungerande sätt är att tillåta vildsvinsjakt i naturreseptatet.

– Tidigare kunde vi hitta snaror och tjuvjaktar som utbredd. Det är det inte längre när vi tillåter begränsad jakt, berättar Pedro när vi fortsätter genom Faia Brava som betyder "vild klippa".

I den historiska byn Castelo Rodrigo har Ana Berliner öppnat ett

FAKTA

Rewilding Europe

● Den portugisiska miljöorganisationen ATN (Associação Transumância e Natureza) köpte och började utvidga Faia Brava 2000, och står nu som ensam ägare av reseptatet.

● ATN och Rewilding Europe samarbetar i Faia Brava sedan 2011. Området är Portugals första skyddade privata reseptat och täcker nu sammanlagt drygt 1000 hektar obrukad jordbruksmark som innefattar regionen i Coadalen som präglas av branta raviner och uråldriga korkeksskogar. Västra Iberiska halvön är ett av Rewilding Europes tio områden organisationen har som mål att förvilda till 2020.

● Rewilding Europe sägs vara världens största rewilding-projekt och startade i Nederländerna 2011.

● Initiativtagaren är Världsnaturfonden i Nederländerna och flera stora organisationer och finansierare stöder verksamheten. Målet är att förvilda en miljon hektar jordbruksmark i tio länder till 2020.

● I Europa läggs årligen en miljon hektar jordbruksmark i träda och skogarna breder ut sig i takt med urbaniseringen. Detta gör att den biologiska mångfalden hotas och Rewilding Europe vill återinföra megafaunan för att hålla landskapet öppet. Vildhästar och vilda raser av kor, visenter och kronhjort är exempel på megafauna.

● Några områden i projektet är: Lappland, centrala Apenninerna i Italien, och Donaudeltat i Rumänien och Ukraina.

● www.rewildingeurope.com

● www.atnatureza.org

● För mer info om regionen i Portugal: www.centerofportugal.com

Den historiska byn Castelo Rodrigo har Ana Berliner öppnat ett

RÜPPELGAM. I det privatägda naturskyddsområdet Faia Brava i nordöstra Portugal lever ett hundratal fågelarter.

MATDAGS. Slaktavfallet läggs ut till de olika gamarterna som lever i Faia Brava.

– Vi har svarta storkar, örnar och gamar, hela 50 par rüppelgamar, säger hon och pekar mot himlen där ett antal glidflyger på termikvindarna.

Inspirerar Nederländerna

Även i ett tätbefolkat land som Nederländerna finns det plats för vildmark. I mitten av 1980-talet skapades Oostvaardersplassen, ett naturreservat i provinsen Flevoland som täcker 56 kvadratkilometer och är del i Europas återförvildningsprocess. Här hålls landskapet öppet av kronhjort, Heck-boskap som liknar uroxen, och konikhästar, nära släkt med vildhästen.

– Miljön liknar den här, säger **Henk Smit**, som är del i den grupp bestående av tjugotalet representanter från en rad nederländska miljöorganisationer som är på fältresa i Faia Brava.

I Oostvaardersplassen har rewildingarbetet visat sig vara en kost-

FERDINAND. Ett 30-tal exemplar av ursprunglig Maronesaboskap håller ängsmarken i schack genom att beta av den. Det hindrar skogsbränder från att sprida sig.

nadseffektiv process i bevarandet av det öppna landskapet.

– I Holland brukar inte jordbruk och natur fungera bra ihop, därför är vi i Portugal på en inspirationsresa så att vi kan lära oss ännu mera om rewilding, och om hur natu-

ren ytterligare kan integreras i jordbruket, fortsätter Henk Smit.

Gruppen går på den steniga stigen genom naturreservatet, där landskapet doftar vild lavendel, och törnbuskar blandas med tre arter av ek. Ovanför cirkulerar gamar, delta-

garna pekar och ser nöjda ut. ATN har inom kort planer på att sätta ut den hotade kejsarörnen i Faia Brava och man skyddar redan de kända häckningsplatserna för de sällsynta få par av Bonellis örn och egyptisk gam som lever i området.

Uppe på en platå, fem hundra meter över havet, ligger Star Camp som består av tre trälodger där de vita tygstyckena kan dras undan längs väggarna och över taket. Vid stjärnklara nätter blir det en speciell upplevelse att blicka ut över himlavalvet från sängen, därav Star Camps namn. De är de enda lodgerna inne i Faia Brava och är installerade med solpaneler och wifi. Star Camp är finansierat av Rewilding Europe som en del i att locka turister till vildmarken. I närheten har ATN satt upp kamerafällor som fångar räv, grävling, genett och vildsvin på bild. Bevis på att det fanns stora gräsätare i området för tusentals år sedan vittnar de många paleolitiska hällristning-

AVFOLKNINGSBYGD. Många av de portugisiska byarna i Côadalen är 150 år gamla. Numera är det mest äldre människor och får som bor i dem.

arna i Côadalen om. På klipporna syns ristningar av uroxar, vildhästar, mammutar, stenbockar och ullhåriga noshörningar.

Pedro Patra tror att stora djur snart kan inta Portugals avfolkade landsbygd igen: det gäller bara att öka medvetenheten hos människor.

– Vi sår frön. Faia Brava är ett frö som kan sparka i gång andra områden, säger han.

Många av de portugisiska byarna i Côadalen är 150 år gamla och har upplevt två befolkningstoppar. Numera är det mest äldre människor som skymtas i de krympande byarna, vilket är bra ur en miljövärdars synvinkel. Det finns gott om plats för naturen att komma tillbaka.

EN DAG ELLER TVÅ I TALLINN.

Tallinn är fullt av både utställningar, teater och evenemang. Ta pulsen på staden i dess trevliga kaféer och restauranger. Reservera en dag eller två för en citysemester på andra sidan Finska viken. Under båtresan med m/s Finlandia kan du njuta av buffetbordets delikatesser och göra förmånliga uppköp samt lyssna på levande musik.

Dagskryssning fr. **14 €**/pers. Från priserna gäller t.o.m. 1.5.17.

Original Sokos Hotel Viru fr. **54 €**/pers. med S-Förmånskort. Utan S-Förmånskort fr. 57 €/pers. Gäller t.o.m. 29.5.17.

BOKA DIN RESA PÅ TFN 06000 4300
(1,75 €/samtal+lna/msa)

Bonus på resor
och inköp ombord.

eckeroline.fi

ECKERÖ ELINE